

Poliisista maahanmuuttajankin ystävä

■ PASI SAUKKONEN

Arno Tanner (toim.): *Poliisi ja maahanmuuttajat*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008.

Yhteiskunnan muutos tarkoittaa myös muutoksia yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kohteissa. Kansallisvaltioksi ymmärretystä ja kulttuurisesti homogeeniseksi oletetusta yhteiskunnasta on viime aikoina siirrytty sellaisiin käsityksiin sosiaalisista rakenteista, joita leimaavat etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus. Muuttoliike tunnustetaan nykymaailmaan kuuluvana pysyvänä ilmiönä ja vähemmistöryhmät nähdään yhteiskunnan kiistattomina osina. Etnisten ja kulttuuristen erojen merkitys yhdenvertaisuuden toteutumiselle ja asioiden yleiselle sujumiselle myönnetään suhteellisen avoimesti.

Suomalaiset ovat usein seuranneet maailman kehitystä hitaanpuoleisesti ja ryhtyneet toimiin vasta jälkijunassa. Koska kaikki aatteen ja innovaatiot eivät olekaan yhtä hyviä kuin miltä ne ensin kuulostavat, ja koska hosumisesta harvoin on mitään hyötyä, tätä varovaista *wait-and-see* -asennoitumista ei ole syytä tuomita täysin.

Suomessa ei kuitenkaan jähkailtu yhteiskunnan monikulttuuristumista hyväksyttäessä ja maahanmuuton seurauksia ennakoimassa. Kun muuttoliike alkoi 1980-luvun lopulla kasvaa, lainsäädäntöä alettiin nopeasti saattaa ajan tasalle. Silloin luotiin epäkohtiin, esimer-

kiksi syrjintään ja rasismiin, tarttuvia toimintatapoja ja sopeutettiin kansallista identiteettiä uuteen kuosiin.

Tästä riipeydestä voi olla iloinen, ellei suorastaan ylpeä. Monissa Länsi-Euroopan maissa elettiin vuosikymmeniä sen harhaisen oletuksen vallassa, että siirtotyöläiset olisivat maassa vain väliaikaisesti. Poliittinen passiivisuus, myöhempi kotouttamispoliittinen tempoulu sekä tutkimuksen riittämättömät voimavarat tarjosivat suotuisan kasvualustan monille niille ongelmille, joiden kanssa esimerkiksi Tanska, Ranska ja Alankomaat nyt kamppailevat.

Suomessa on Erik Allardtin, Karmela Liebkindin, Magdalena Jaakkolan ja muiden tienraivaajien jälkeen alkanut kasvaa uutta tutkijapolvea, joka on kykenevä tarttumaan monikulttuurisuuden teoreettisten kysymysten lisäksi ajankohtaisiin konkreettisiin aiheisiin. Vaikka tutkimuskenttä on yhä varsin hajallaan ja sen resurssit ovat riittämättömät, esimerkiksi kasvatustieteessä, sosiologiassa ja uskontotieteessä tieteellinen julkaisutoiminta alkaa olla kohtuullisella tasolla.

Yksi tutkimuskirjallisuuden osa-alue tarkastelee julkisten viranomaisten sekä erilaisiin vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten ja maahanmuuttajien välisiä suhteita. Alue onkin hyvin kiinnostava. Sen kautta voidaan saada selville sosiaalisten instituutioiden toimintaan ja esimerkiksi hallinnollisiin rutiineihin sisältyviä kulttuurisia piirteitä, jotka kertovat yhteiskunnasta laajemminkin.

Tälle kentälle voidaan sijoittaa myös vastikään ilmestynyt Arno Tannerin toimittama antologia,

Poliisi ja maahanmuuttajat. Tanner on sosiologian dosentti ja poliisiammattikorkeakoulun poliisitoiminnan tutkimustiimin johtaja – teos onkin epäilemättä tuotettu erityisesti poliisien koulutustarpeisiin. Sitä voi kuitenkin hyvin suositella aihepiiristä ylipäätään kiinnostuneille ihmisille.

Viranomaisten ja maahanmuuttajien – tai yleensä vähemmistöihin kuuluvien ihmisten – kohtaaminen kuuluvat niihin tilanteisiin, joissa molemminpuolista kotoutumista koetellaan ja joissa ennakoasenteita joko vahvistetaan tai heikennetään. Suomalaisten viranomaisten maahanmuuttajiin kohdistuvista asenteista ja käsityksistä sekä erilaisista kohtaamiskäytännöistä voi lukea enemmän esimerkiksi Sari Hammar-Suutarin ja Pirkko Pitkäsen tutkimuksista.

Vuorovaikutus julkisen viranomaisen kanssa ei ole kaikilla sektoreilla samanlainen. Opettajilla, terveydenhoitajilla ja järjestyksenvalvojilla on erilaiset tehtävät yhteiskunnassa, ja nämä roolit vaikuttavat myös tapaamisen ja kommunikaation luonteeseen. Jotkut tilanteet ovat enemmän rutiinimaisia, toiset taas poikkeuksellisia ja mieleenpainuvia. Poliisin kanssa olemme tekemisissä varsin harvoin. Kohtaamisemme poliisin kanssa vaikuttaa kuitenkin suhteellisen paljon omaan itsetuntoomme ja -käsitykseen sekä järjestyksenvältaa (ja sen edustamaa yhteiskuntaa) koskeviin käsityksiin ja tunteisiin.

Poliisiviranomaisen ja vähemmistöryhmään kuuluvan ihmisen välisellä onnistuneella keskinäisellä vuorovaikutuksella voidaan siten ehkäistä monia vaikeuksia ja ongelmia. Jos molemmat osapuolet luot-

tavat toisiinsa ja ymmärtävät toisiaan, ikäviäkin asioita voidaan hoitaa suhteellisen mutkattomasti. Mutta jos suhde on rakenteellisesti vinoutunut, huono ja ennemmin lisää kuin vähentää keskinäistä epäluuloa ja kriittisyyttä, edessä on varmasti vaikeuksia.

Poliisi ja maahanmuuttajat -teos koostuu suomalaisen kotouttamispolitiikan pitkän linjan virkamiehen Risto Laakkosen esipuheen jälkeen Arno Tannerin kirjoittamista johdannosta ja johtopäätöksistä. Näiden väliin sijoittuu seitsemän tutkimukseen pohjautuvaa artikkelia. Tilastokeskuksen kehityspäällikkö Mauri Nieminen kirjoittaa suomalaisen maahanmuuton historiasta ja viimeaikaisista trendeistä ja Suomen Akatemian tutkijatohtorina työskentelevä brittiläinen poliisi Jonathan Hadley poliisitoiminnasta ja kotouttamisesta Britanniassa. Oikeustieteellistä väitöskirjaa laativa Stephen Egharevba analysoi maahanmuuttajien suhdetta suomalaiseen poliisiin, kun taas Marja Tiilikainen esittelee yhdessä Mohamed Mukhtar Abdin kanssa somalialaisväestön ja poliisin erilaisia ennaltaehkäiseviä yhteistyömahdollisuuksia. Siirtolaisuusinstituutin tutkijat Elli Heikkilä, Maria Pirkarainen ja Sirkku Wilkman pohjivat paikallisella tasolla poliisin ja maahanmuuttajien kohtaamista Turun kaupungissa. Uskontotieteilijä Tuomas Martikainen kiinnittää huomion erityisesti siihen, mitä poliisin pitäisi tietää islamista toimiessaan muslimiasiakkaitensa kanssa. Kasvatustieteilijä Pirkko Pitkänen esittelee puolestaan tuloksia julkisen sektorin työntekijöiden monietnisen työn kokemuksista koskevista tutkimuksista, luonnol-

lisesti erityisesti poliisityön näkökulmasta.

Arno Tannerin mukaan poliisin ja maahanmuuttajan yhteistyön kehittäminen ja maahanmuuttajien kotoutumisen parantaminen aktiivisella poliisityöllä on sekä olosuhteista johtuva, ja yhä ajankohtaisemmaksi muodostuva, välttämättömyys että tulevaisuuden yhteiskuntakehitykseen potentiaalisesti myönteisesti vaikuttava tekijä. Hän kuuluu niihin, joiden mukaan maahanmuutto Suomeen on lähivuosina sekä voimakkaasti lisääntymässä että rakenteellisesti eriytyvässä. Kasvavien maahanmuuttajamäärien ja maahanmuuttajien erilaisten taustojen ja muuttoperusteiden johdosta heidän kotoutumisensa uuteen yhteiskuntaansa on jatkossa entistäkin tärkeämpää. Samalla siihen liittyvät haasteet ovat kenties aikaisempaa suurempia.

Nykytilanne ei Tannerin mukaan ole ongelmaton. Puutteita ja vinoutumia on sekä maahanmuuttajien suhtautumisessa suomalaiseen poliisiin että poliisiviranomaisten omassa valmistautumisessa ja valmentautumisessa. Yhteiskunnan uusien jäsenten poliisia kohtaan tuntema epäluulo ja kriittisyys voivat olla seurausta omista tai lähipiirin kokemuksista suomalaisen järjestysvallan kanssa. Useissa tapauksissa kielteiset asenteet ovat kuitenkin peräisin oman lähtömaan poliisin asemasta ja toimista esimerkiksi opposition tukahduttajana, etuoikeutettujen suojelijana tai korruptoituneena ammattikuntana. Suomalaisen poliisin haasteena on tällöin osoittaa, että tässä maassa poliisi toimii laillisesti, tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

Toisaalta suomalaisten poli-

siviranomaisten omien asenteiden ja kulttuuriherkkyyden saralla on Tannerin mukaan vielä paljon tehtävää. On tärkeää, että poliisissa, samoin kuin tietenkin kaikissa muissakin viranomaisissa, tehdään omaa kotoutumistyötä ja hyväksytään yhteiskunnan muutokset oletetusta homogeenisyydestä tosiasialliseen etniseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lisäksi on jaksettava tehdä töitä sen eteen, etteivät kokemukset joidenkin rikoksenteekijöiden kanssa aiheuta kokonaisten väestöryhmien leimautumista yhteiskunnan häiriköiksi.

Tanner nostaa tässä yhteydessä esille myös tärkeän kysymyksen, joka koskee tasapainottelua kulttuuriherkkyyden ja yhdenvertaisuuden välillä. Kaikkien ihmisten yhdenvertainen kohtelu on toimintakäytäntöjä ohjaava tärkeä periaate. Käytännössä jokaiseen sosiaaliseen suhteeseen sisältyy kuitenkin myös kulttuurisia piirteitä, eikä esimerkiksi poliisin kuulustelua rikospaikalla voi koskaan pitää täysin arvoneutraalina.

Tietoa kulttuurieroista ja hyvistä toimintatavoista eri etnisiin ja kulttuuriin ryhmiin kuuluvien ihmisten parissa onkin epäilemättä hyvä lisätä. Tanner kehottaa poliisia esimerkiksi pohtimaan enemmän omaa kielenkäyttöään sekä kuuntelemaan paremmin asiakkaitensa vastauksia ja ylipäätään tulkitsemaan oikein myös katsekontaktia ja muuta kehonkieltä.

Pintapuolisesti käsitelty ja liioiteltu kulttuurisensitiivisyys voi kuitenkin vaarantaa yhdenvertaisuuden toteutumista. Lisäksi se saattaa ylläpitää kulttuurisia stereotyyppioita ja siten hidastaa, ja jopa ehkäistä, maahanmuuttajien kotoutumis-

ta Suomeen, pääsyä yhteiskunnan ”normaaleiksi” jäseniksi. Kasvan super- ellei hyperdiversiteetin oloissa edes Suomessa ei ole mahdollista opetella ja ottaa huomioon kaikkia kulttuurisen pluralismin muotoja. Poliisikoulutuksessakin on pakko tehdä valintoja, jotka osaltaan vaikuttavat suomalaisen yhteiskunnan kulttuuristen rakenteiden muodostumiseen.

Tanner on joka tapauksessa optimisti, joka tunnustaa sen, ettei myönteinen kehitys tapahdu itsestään. ”Mikäli maahanmuuton lisääntyessä maahanmuuttajien ennakkoilmoitusten annetaan elää ja vahvistua eikä poliisi aktiivisesti ja jatkuvasti lisää omaa tietämystään maahanmuuttajien erityistavoista, on seurauksena monenlaista vakavaa kehitystä. Mikäli asiaan tartutaan ajoissa, voidaan suurelta osin välttää muualla maailmassa tapahtuneet kielteiset kehityskulut.”

Erittäin tärkeää olisi saada maahanmuuttajia ja vähemmistöryhmiin kuuluvia uusia suomalaisia ryhtymään itse poliisiksi. Tällä olisi paljon sekä konkreettisia että symbolisia myönteisiä vaikutuksia. *Poliisi ja maahanmuuttajat* -teoksen kansikuvassa on kaksi kättä kurkottamassa toisiaan kohti. Tummaihoisen naisen käsi lähestyy alhaalta ylös kämmenselkää ylöspäin vaaleaa miehen kättä, jonka kämmen on avoimena. Kuva tarjoaa mahdollisuuden psykologiseen itsetutkiskeluun: Kuinka helposti voit kuvitella, että tuo ensimmäinen käsi olisi poliisin ja jälkimäinen maahanmuuttajan?

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori ja kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätöön Cuporen erikoistutkija.